



CRESPO COLOMER

SANT JORDI 88: UN ANY MÉS DE FESTA A ALCOI

## Ni moros ni cristians: alcoians

El 1276 unes poques famílies cristianes defensaren la plaça d'Alcoi de l'atac d'un grup de sarraïns. Al-Açrac en fou l'única baixa. Per això l'ambigüitat de la festa alcoiana: s'admet la victòria cristiana i no s'acaba d'acceptar la derrota mora.

Jordi Botella

**J**o sóc moro, membre de la «Filada Abenserraigs», aquells tràgics guerrers que custodiaren fidelment Boabdil fins la mort a mans dels zegrifes. Exiliats del regne nassarita de Granada, últim reducte del poder islàmic, trobareu aquests personatges en textos castellans de literatura *fronterera* i, més tard, en una famosa obra de Chateaubriand encarnant sempre una mena d'heroi problemàtic, apàtrida i orgullós de posseir un codi moral a prova de qualsevol fellonia.

Faig aquest preàmbul perquè s'entenga que, si en parlar de la festa d'Alcoi noteu una lleu decantació pel bàndol moro, l'heu d'atribuir a una certa fascinació per la derrota, la recança en perdre un regne mític... o la certesa que

una civilització, la cristiana, a la llargua, no ens ha aportat gran cosa. Siga com siga, la veritat és que molts alcoians, tot i ser membres de «filades» cristianes, lamenten cada any al final dels tres dies de festa, que la bandera cristiana onege dalt del més alt merlet del castell.

¿Com pot ser que un poble sacralitze la festa de moros i cristians d'aquesta manera? Realment, no ho sé. Si diguera que en aquesta festa s'articula la identitat d'Alcoi, potser pecaria de transcendent. Tanmateix, no conec cap alcoià, incloent-hi els més cosmopolites i antitradicionalistes, que deixen de reconèixer la seua vinculació a la festa.

Al llarg de tres jornades, 22, 23 i 24 d'abril, corresponents al dia de les Entrades, de Sant Jordi i de l'Alardo, la ciutat commemora la victòria dels co-

lons cristians sobre l'host sarraïna d'Al-Açrac, darrer cabdill a l'orient d'Al-Andalus, neguitós per recuperar un territori anteriorment seu. Sobre aquest fet històric en què la intercessió de Sant Jordi representa un paper decisiu, s'origina la festa. I al voltant d'aquest motiu les *filades* o grups de festers, vint-i-vuit en total sumant moros i cristians, capil·lritzen la vida local al llarg de l'any: des dels torneigs de futbol-sala fins a les reunions setmanals, anomenades *assajos*, la festa va més enllà dels tres dies preceptius.

Seria erroni pensar que Alcoi viu només per les seues festes, però tampoc puc estar-me d'assenyalar, com a interessant fenomen sociològic que és, el desgavell d'activitats que promou l'evocació de la batalla d'Alcoi de 1.276. Per exemple, la publicació pe-



*Els moros i cristians d'Alcoi: la metàfora de la manera de ser d'un poble.*

riòdica més veterana de la ciutat és la *Revista de Festes*. Quant a la música, val a dir que hi ha tot un gènere al qual es dediquen múltiples gravacions i concerts; aquesta «música fester» es divideix alhora en subgèneres segons l'acte fester que acompanye, «marxa cristiana», «marxa mora», «pas doble dianer», etc. No acaba ací la cosa. Aquesta projecció artística de la festa arriba a la faceta teatral amb el «sai-net fester» o l'edició anual del cartell de festes.

El zel dels alcoians per estampar el seu segell fester en qualsevol acte afeta, fins i tot, l'alcohol. Hi ha una beguda, el plis-plais, que representa l'esperit fester per excel·lència. Feta amb cafè-licor, de baixa graduació, i mesclada amb Coca-Cola, provoca un gran sentiment de germanor mentre manté ben despert el fester al llarg dels tres dies festius.

Així, doncs, ja pot entendre's per què més amunt parlava jo de la relació ente la identitat alcoiana i la festa de moros i cristians. Al marge d'alguns aspectes que ja de per si la diferencien de la festa d'altres llocs, els moros i cristians d'Alcoi no són més que la metàfora de la forma de ser d'un poble.

El 1276 unes poques famílies nouvingudes defensaren la plaça d'Alcoi davant l'atac d'un grup de sarraïns superior en nombre, segons les Cròniques. Dubte que hagués passat aquest fet bèl·lic a la història si no fóra per la mort d'Al-Açrac al peu de les muralles del seu antic feu: aquest guerrer que plantà cara al soberbi Jaume el Conqueridor fou l'única baixa de tan curta batalla. Per això, l'ambigüitat de la festa alcoiana: exalta, amb el combat, una forma de ser contradictòria i vital. S'admetrà la victòria cristiana com a signe de canvi dels temps i reemplaçament d'una civilització per l'altra. I a pesar de tot, no acabem d'acceptar la derrota mora.

La festa és com la ciutat: una paradoxa que la Revolució Industrial aixecà en el segle XIX enmig de les serres i a més de cinc-cents quilòmetres de la fàbrica més propera. Amb el desori que podria nàixer amb tanta disfressa, música i fragor bèl·lica, no conec altres moros i cristians més disciplinats que aquests. Per a molts alcoians això suposa una forma de distinció respecte a d'altres festes semblants on els vestits són duts amb més descurança, els actes no tenen un programa fixat ni al·lusió històrica, i la intervenció femenina aporta un aspecte que no encaixa amb la misogínia festera alcoiana. La contradicció és a la festa d'Alcoi tan important com el foc per a les Falles, a pesar que la tradició haja construït un sistema vàlid només per aquesta ciutat.

Aquest ordre és una cosa curiosa. Així com hi ha peces musicals específiques de la festa (marxes mores, cristianes, etc...), representacions teatrals, inclús una gastronomia peculiar com l'excel·lent olleta de músic, també hi ha un codi que regula les activitats dels tres dies, i una normativa prou elàstica que conjuga el caràcter lúdic amb el rigor d'una parada militar. Sembla mentida, però és així.

En dir *militar*, potser a més d'un li entrarà un calfred per l'esquena. Ací tenim tot un escalafó lèxic que ens ajuda a definir els diferents càrrecs festers. Insistesc: aquest recurs castrense respon a un criteri pragmàtic. Per exemple trobarem «imaginàries, caporals,

sergents, alferes, capitans...» i no s'haurà de deduir, per això, que hi haja cap jerarquia entre ells. Cadascú té unes funcions delimitades. El *caporal* dirigeix l'*esquadra* o filera de deu festers que al compàs de la música i amb un determinat pas desfilen tots plegats braç a braç. *Alferes i capità* són càrrecs de màxima distinció i per sistema rotatiu corresponen anualment a diferents «filades». Ambdós simbolitzen els comandants en cap dels exèrcits moro i cristià. També, i al marge d'aquesta terminologia militar, hi ha uns *pri-*

des de música cobreix la imatge d'un sant que llança fletxes a dos agonitzants sarraïns ajaguts als peus del seu cavall.

En qualificar de total aquesta festa o contradictòria, no he fet altra cosa sinó titllar-la amb els adjectius que solen acompanyar qualsevol acte on espectacle, història, religió i ritual pagà cohabitin amb l'únic fi de donar un sentit, entre molts, a l'home enmig del món. Aquesta barreja actua a Alcoi amb una precisió miraculosa: la tradició clàssica de l'heroi que allibera un



Tres dies a l'any, els alcoians viuen amb la certesa de pertànyer a una cultura múltiple.

*mers trons* o festers responsables de cada *filà*, un *Sant Jordiet* o xiquet que encarna la figura del sant, un *cop*, un *darrer tro*, un *rodella*, etc...

Aquesta dèria per l'ordre dins del desordre va des dels actes amb ressonància marcial com la Diana o desfílada inicial, la Retreta... fins a altres de caràcter diplomàtic. El 24 d'abril, dia de l'Alardo, se celebren les «ambaixades», amb propostes de pactes o *estafeta*, i la declaració definitiva de batalla a ultrança.

Algú es preguntarà on són les cerimònies religioses. També hi ha un espai per a elles. Que no ho oblide el turista, viatger o rodamon que passe per Alcoi aquests dies d'abril perquè es trobarà amb un espectacle gairebé total, en el sentit que li donava Antonin Artaud: la disbauxa s'alterna amb el ritu litúrgic. Així ho podreu comprovar assistint a la processó de Sant Jordi la vesprada del 23. Enmig d'un piadós seguici de moros i cristians, armats amb llances, destrals, espingardes, porres o arcabussos, el so majestuós de les ban-

poble o una donzella de les urpes d'un monstre s'emparella amb el sant cristià, patró de cavallers i estendard de la conquesta catalano-aragonesa contra els musulmans.

Paganisme i religió. Tradició i modernitat. Moros i cristians... El poble d'Alcoi es reconcilia tots els anys amb allò que no és: amb allò que pogué ser i no fou. D'alguna manera se n'aprofita, d'aquesta esquizofrènia, per mirar la realitat amb un xic d'ironia. Com si se n'adonàs, com el savi Tirèsies, que fou home i dona, que la cara fosca de la lluna també està feta amb minerals. Potser dic tot açò perquè sóc moro, de la Filada Abenserraigs, i em toca perdre un any darrere de l'altre. Potser aquesta visió una miqueta ambigua em ve de sentir-me escindit en una doble identitat que no acaba de quallar després de set-cents anys. Potser la victòria no ofereix una estètica prou atractiva... Només sé una cosa, i és que els alcoians, almenys tres dies a l'any, vivim amb la certesa de pertànyer a una cultura múltiple i heterodoxa. □